

NÁRODNÍ KONVENT

Konference o budoucnosti Evropy z pohledu České republiky

Shrnutí a doporučení vyplývající z diskuze kulatého stolu
Národního konventu o EU konaného dne 27. listopadu 2020

Doporučení vypracovali Zuzana Kasáková, Vladimír Bartovic, Vít Havelka

Úvod do problematiky

Konference o budoucnosti Evropy představuje další krok Evropské unie na poli potenciálních reforem Unie a jejího budoucího směřování. Navazuje tak na aktivity a iniciativy, které byly v rámci EU realizovány po referendu o vystoupení Velké Británie z Evropské unie – Bratislavský summit, Bílá kniha o budoucnosti Evropy či občanské konzultace.

Původně měla být konference zahájena na počátku května 2020, ale s ohledem na pandemii Covid-19 bylo zahájení odloženo a dosud není jasné, kdy bude ustavující setkání zorganizováno. Toto zpoždění ovlivní i načasování prezentace výsledků konference. Původní předpoklad první poloviny roku 2022 zřejmě dodržen nebude a debatu o výsledcích konference lze tak očekávat za českého či švédského předsednictví v Radě EU ve druhé polovině roku 2022, respektive v první polovině roku 2023.

Důvodem zorganizování konference je snaha o takovou transformaci Unie, která je schopna odpovídajícím způsobem reagovat na výzvy globálního světa, reflektovat potřeby svých občanů a v neposlední řadě posilovat svůj demokratický charakter. Je ale zřejmé, že v důsledku pandemie se mění charakter a význam konference. Zároveň je nutné vzít v úvahu, že konference bude probíhat v době realizace plánu Strategické agendy, kterou Evropská rada přijala v roce 2019 na čtyři roky.

Důležitý je rovněž záměr zapojit do konference širokou veřejnost v jednotlivých členských státech EU. Podle předsedkyně Evropské komise Ursuly von den Leyenové jsou to právě občané, kteří by se měli stát motorem změn v architektuře Evropské unie. V neposlední řadě by do debaty měly být zapojeny unijní instituce a relevantní aktéři působící v rámci národního státu.

Z hlediska zaměření konference lze vysledovat dvě hlavní linie debaty. První se týká řešení institucionálních otázek, druhá pak změn v konkrétních unijních politikách. Zároveň se vede diskuze o tom, zda by výsledky konference měly vést ke změnám smluvního rámce Unie či nikoli. Řada členských zemí zastává negativní postoj k možnému otevírání zřizovacích smluv a přiklání se k názoru, že změny ve fungování Unie lze uskutečnit i v rámci Lisabonské smlouvy, jež nabízí nástroje, jak tyto změny implementovat bez revize primárního práva. Na druhé straně např. Evropská komise i Evropský parlament potenciální změny ve zřizovacích smlouvách Unie podporují. Pokud by výsledky konference vyžadovaly revizi smluvního rámce EU, jejich implementace bude časově náročná a lze předpokládat, že původně plánované dokončení celého procesu před volbami do Evropského parlamentu, jež proběhnou v roce 2024, zcela jistě dodrženo nebude.

Konference o budoucnosti Evropy představuje příležitost pro Českou republiku stát se aktivním účastníkem debaty a prezentovat svou vizi budoucího nastavení fungování Evropské unie. S ohledem na blížící se české předsednictví v Radě EU a na zapojení široké veřejnosti do debaty nabízí konference České republice jedinečnou možnost přiblížit české veřejnosti nejen výhody členství v Evropské unii, ale také způsob fungování EU jako takové.

Rámec kulatého stolu

Národní konvent se v pátek 27. listopadu 2020 zabýval problematikou organizace a témat, kterým by se měla věnovat Konference o budoucnosti Evropy. Debaty se zúčastnili zástupci státní správy, institucí EU, Parlamentu ČR, neziskových organizací, sociálních partnerů a akademické sféry. Kulatý stůl organizoval Úřad vlády ČR ve spolupráci s Institutem pro evropskou politiku EUROPEUM.

Diskuze se soustředila na tři základní otázky:

1. Jaký vliv by měla mít Konference o budoucnosti Evropy na další směřování Evropské unie?

V posledních letech jsme byli svědky již dvou podobných iniciativ – cesta k Sibi/bratislavský proces a občanské konzultace – jejichž smyslem bylo reflektovat fungování Evropské unie a navrhnout řešení problémů. Stejně tak byla přijata Strategická agenda, která shrnuje priority EU na dalších pět let. Je proto důležité definovat, do jaké míry by závěry Konference o budoucnosti Evropy měly být navázány na zmíněné dokumenty a zdali by závěry vzešlé z konference, které by měly být následně předloženy k posouzení Evropské radě, měly být závazné pro další směřování EU.

2. Jaké priority by Česká republika měla prosazovat v rámci Konference o budoucnosti Evropy?

Přestože Rada v červnu 2020 nepodpořila názor, aby konference vedla ke změnám zřizovacích smluv, Evropský parlament a Komise tento postoj nesdílejí. V rámci této otázky je tedy v první řadě nutné definovat, zdali by ČR měla požadovat diskuzi pouze nad změnami evropského sekundárního práva, nebo i úpravami zakládajících smluv. V návaznosti na to by bylo vhodné stanovit, na jaké oblasti by se měla konference zaměřit a jaká témata by měla Česká republika prosazovat.

3. Jakým způsobem by měla Konference probíhat na národní úrovni?

Konference bude pravděpodobně probíhat na dvou úrovních, na národní a evropské. Evropský formát bude dohodnut pro celou Unii najednou, je ale možné, že podoba národních konzultací se bude mezi jednotlivými státy lišit. Je tedy vhodné diskutovat, jakou formou by konference v ČR měla probíhat. Jaké úrovně rozhodování by do ní měly být zapojeny – zda pouze celostátní, nebo i regionální a místní. Jací představitelé národní i evropské úrovně by v ní měli hrát roli a jak by měly být formulovány její výstupy. Dále je nutné debatovat, jakou roli by v diskuzích měla hrát média a akce organizované občanskou společností. Rovněž do této oblasti patří otázka, jak využít konferenci pro informování veřejnosti o českém členství v Evropské unii a nadcházejícím předsednictví ČR v Radě EU.

Podkladem pro diskuzi v rámci kulatého stolu byl **diskuzní materiál** zabývající se třemi hlavními aspekty Konference o budoucnosti Evropy, který vypracoval tým autorů Institutu pro evropskou politiku EUROPEUM ve složení Zuzana Kasáková, Vladimír Bartovic a Vít Havelka a dvě diskuzní stanoviska. První stanovisko vypracovalo Ministerstvo zahraničních věcí ČR (MZV ČR) a druhé Zdeněk Sychra ze Západočeské univerzity.

Debatu Národního konventu zahájil ředitel Odboru evropské institucionální a právní podpory **Štěpán Pech** z Úřadu vlády ČR. Ve svém úvodním příspěvku přiblížil harmonogram a současný stav přípravných jednání konference. Dále zdůraznil, že Česká republika by se měla v rámci konference zaměřit na témata, která občany zajímají, a nikoli na otázky, které by vedly ke změnám v primárním právu. Závěrem uvedl, že Úřad vlády ČR při organizaci konference využije svých zkušeností z občanských konzultací a bude rovněž reflektovat výstupy dnešní debaty.

Jako druhý vystoupil **Vít Havelka**, který ve svém příspěvku představil strukturu plánované debaty a hlavní body podkladového materiálu. Zdůraznil, že konference by měla navázat na dřívější iniciativy Unie v oblasti dalšího směřování evropského integračního procesu a jeho reforem, jež se objevily po britském referendu o vystoupení z EU. Z hlediska priorit je důležité zvážit, zda by se konference měla věnovat změnám primárního práva, zda by měla zasahovat do institucionální architektury EU či se zaměřit na jednotlivé politiky EU. V tomto kontextu uvedl, že změny lze realizovat i bez zásahů do primárního práva. Pokud jde o samotnou organizaci debaty na národní úrovni, zdůraznil, že tato otázka je zcela v kompetenci národních států. V této souvislosti se nabízí řada možností. Lze například využít formát občanských konzultací. Je důležité ale zapojit nejen širokou veřejnost, ale také další aktéry. Závěrem akcentoval, že je nutné se zamýšlet rovněž nad tím, jakou podobu by výstupy z národní úrovně měly mít.

Následně stanovisko MZV ČR prezentoval náměstek Sekce evropské **Aleš Chmelař**. Uvedl, že se jedná o velmi důležitou debatu, která má potenciál ovlivnit smluvní rámec EU. Z tohoto důvodu by Česká republika měla hrát proaktivní roli a být dobře připravena. Konference by měla přispět k racionalizaci procesů jak mezi unijními institucemi, tak mezi členskými státy a orgány EU a mezi EU a jejími občany. Konference by se měla zaměřit primárně na konkrétní politiky EU a jejich oddělení od projednávání institucionálních záležitostí. Česká republika podporuje implementaci priorit Strategické agendy EU, dále pak diskuzi o globální roli EU, efektivní společné zahraniční a bezpečnostní politiky a společné obranné a bezpečnostní politiky, budování evropské obranné spolupráce a rovněž by měla prioritizovat otázku rozšíření. V neposlední řadě zdůraznil, že změny lze provést v rámci Lisabonské smlouvy. Své vystoupení uzavřel slovy, aby Česká republika dokázala do debaty včlenit své priority a uměla debatu moderovat.

Zdeněk Sychra ze Západočeské univerzity ve svém příspěvku zdůraznil, aby výsledky konference nebyly přečeňovány s odkazem na omezené výsledky dosavadního reformního procesu. Uvedl, že EU nepotřebuje rozsáhlý dokument, který by se v praxi nerealizoval. Konference by měla přinést strukturovanou vizi vývoje EU se závaznými závěry, jež budou přijaty na úrovni Evropské rady a nikoli implementovány ve smluvním rámci Unie. Akcentoval, že změny je možné realizovat v právním rámci daném Lisabonskou smlouvou. Z hlediska priorit doporučil soustředit se na dokončení reforem, které byly v jednotlivých oblastech započaty, a na otázky, jež jsou spojeny s přidanou hodnotou EU. Česká republika by se měla zaměřit na takové priority, které chce prosazovat i během svého předsednictví v Radě EU a které rezonují i u veřejnosti. Jedná se např. o zajištění integrity vnitřního trhu, energetickou politiku, klimatické cíle či vnitřní bezpečnost. Jednání by mělo mít deliberativní formu a co nejvíce vtáhnout co nejširší spektrum aktérů. V tomto kontextu dále zdůraznil, že je důležité, aby konference vhodně kombinovala komunikační linii na národní a evropské úrovni, aby se zabránilo dvojkolejnosti debaty. Na závěr vyzdvihl význam konference pro Českou republiku, které se tak nabízí možnost předložit vlastní pozitivní vizi EU a hrát v diskuzi aktivní roli.

V následné **diskusi** vystoupili odborníci ze státní správy, akademického sektoru, poslanci Evropského parlamentu i představitelé sociálních partnerů, jmenovitě Zuzana Stuchlíková (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR), Lucie Studničná (ČMKOS), Kateřina Konečná (poslankyně Evropského parlamentu), Štěpán Pech (Úřad vlády ČR), Jitka Savin (Ministerstvo průmyslu a obchodu ČR), Aleš Chmelař (Ministerstvo zahraničních věcí ČR), Vladimír Bartovic (Institut pro evropskou politiku EUROPEUM), Irah Kučerová (Univerzita Karlova), Rostislav Dvořák (Svaz českých a moravských výrobních družstev), Eduard Hulicius (Evropská komise), Vít Havelka (Institut pro evropskou politiku EUROPEUM), Vít Dostál (Asociace pro mezinárodní otázky), Igor Blahušiak (Úřad vlády ČR), Zbyněk Smetana (Ministerstvo financí ČR) a Petr Mooz (Evropská komise).

Vystupující ve svých příspěvcích zdůraznili otázku vhodného nastavení architektury konference na národní úrovni za účelem zajištění důvěryhodnosti konzultačních mechanismů. Dále byla debatována problematika vhodného uzpůsobení debaty danému publiku, zaměření se na konkrétní politiky a institucionální otázky. Z hlediska specifických témat bylo akcentováno, aby se debatovaly otázky, které občany zajímají. Jedná se například o bezpečnost, klimatickou změnu, zdravotnictví či vnitřní trh. Diskutováno bylo i propojení možných témat pro debatu v rámci konference s prioritami českého předsednictví v Radě EU. Pozornost byla věnována i otázce vhodného propojení konference s edukací široké veřejnosti o tom, jak EU funguje či jaké jsou přínosy členství České republiky v Unii. V neposlední řadě se účastníci debaty zabývali zapojením nejen široké veřejnosti, ale také státních a nestátních aktérů na místní, regionální i národní úrovni.

Navrhovaná doporučení

Nastavení parametrů konference představuje důležitý aspekt jejího fungování na evropské i národní úrovni. Za účelem **zapojení široké veřejnosti** do debaty o budoucnosti Evropy v rámci České republiky se jako významné jeví zajištění důvěryhodnosti konzultačních mechanismů. Veřejnost by měla získat pocit, že její názor budoucí směřování Evropské unie ovlivní. V tomto kontextu je rovněž důležité využít konzultací k mapování postojů široké veřejnosti a analyzovat, zda takto získané názory korespondují s těmi, které vycházejí z průzkumů veřejného mínění.

Široká veřejnost se rovněž potýká s problémem nedostatečného porozumění fungování Evropské unie, neboť její institucionální architektura a pravomoci představují velmi komplexní téma, které není snadno uchopitelné. Účastníci kulatého stolu se proto shodli, že konference by měla být využita jako **příležitost českým občanům vysvětlit výhody členství České republiky v EU**, její fungování a roli v konkrétních politikách Unie. Klíčová by tedy měla být komunikace nejen směrem k české veřejnosti, ale i k médiím.

Z hlediska **tematického zaměření** konference se debatovalo o řadě oblastí. Nejprve byla řešena otázka revize primárního práva. Většina diskutujících se shodla na názoru, že změny ve fungování EU lze implementovat v rámci Lisabonské smlouvy, a není tak nutné měnit zřizovací smlouvy Unie. Revize primárního práva by neměla být primárním cílem konference. Na druhé straně by Česká republika měla být na tuto možnost připravena a v případě, že bude nutné učinit změny ve zřizovacích smlouvách, neměla by tomu ideologicky bránit.

Dále bylo diskutováno, zda by bylo vhodné v ČR vést debatu po dvou liniích. První by se věnovala jednotlivým politikám EU, do které by se měla zapojit široká veřejnost. V této souvislosti byly akcentovány témata bezpečnosti, klimatických změn, zdravotnictví, sociálního zabezpečení či vnitřního trhu. Zároveň bylo zdůrazněno, aby hlavní oblasti diskutované v rámci konference byly spojeny s tématy českého předsednictví, čímž by se udržela kontinuita debaty i zájmu české veřejnosti. Druhá linie debaty by se mohla zaměřit na institucionální otázky, kde by debata mohla být vedena zejména v rámci odborné veřejnosti.

V tomto kontextu byl diskutován **způsob nastolování agendy**, který by kombinoval bottom-up a top-down přístup. To znamená, že by vláda ČR měla připravených několik klíčových témat a zároveň by ponechala občanům v rámci konzultací možnost přinést témata vlastní, kterými by se následně zabývala a komunikovala partnerům na evropské úrovni, obdobně, jako tomu bylo v rámci cyklu občanských konzultací. Samotná struktura organizace konference by měla být co nejjednodušší bez vytváření složitých struktur a za využití existujících nástrojů.

Shoda mezi účastníky Konventu panovala rovněž na **zapojení jednotlivých aktérů**. Na aktivitách konference v rámci České republiky by se měla mít možnost zúčastňovat nejenom široká veřejnost, ale také zástupci místní, krajské a národní úrovně rozhodování, parlamentní politické strany, zástupci neziskového sektoru, sociálních partnerů či akademické obce. Pokud jde o úroveň evropskou, byl vznesen podnět na zapojení nejenom členských států EU, ale i kandidátských zemí.

Z výše uvedené diskuze vyplynula následující doporučení:

Doporučení Národního konventu o EU:

- 1.** Česká republika by měla v rámci Konference o budoucnosti Evropy **umožnit zapojení co nejširšímu spektru aktérů** působících na místní, krajské a národní úrovni včetně široké veřejnosti. Doporučuje se zvážit vedení debaty po dvou liniích – tematické a institucionální, přičemž specifické formáty a zaměření diskusí by mělo být vždy uzpůsobeno konkrétnímu publiku.
- 2.** V České republice by se v rámci Konference o budoucnosti Evropy měla primárně diskutovat **témata** těšící se **dlouhodobému zájmu občanů**. Jedná se zejména o bezpečnost, klimatické změny, zdravotnictví a vnitřní trh. Za účelem zajištění kontinuity by měla být témata diskutovaná v rámci konference propojena s tématy českého předsednictví v Radě EU.
- 3.** Česká republika by měla Konferenci o budoucnosti Evropy využít k **obecnému zvýšení povědomí české veřejnosti o členství České republiky v EU**, fungování EU a o nadcházejícím českém předsednictví v Radě EU.
- 4.** Konference o budoucnosti Evropy by měla mít **co nejjednodušší organizační strukturu**. S ohledem na pandemickou situaci by bylo vhodné zajistit vhodné online prostředí na debatu, které by umožňovalo inkluzivní účast, ale zároveň by bylo odolné vůči možnému šíření dezinformací či monopolizaci debaty jenom omezeným počtem aktérů. Doporučuje se využít všechny dostupné poznatky související s fungováním jiných platforem umožňujících volnou diskusi, jako jsou například sociální sítě. Prioritou by ale měla zůstat prezenční účast, která zajistí inkluzivní debatu.

Tento text není prostým zápisem jednotlivých příspěvků, které byly v diskusi předneseny. Neobsahuje tedy vše, co bylo v diskusi řečeno a nevyjadřuje názor všech účastníků na všechna diskutovaná témata. Jedná se o shrnutí nejdůležitějších bodů a formulaci doporučení na základě proběhlé diskuze.

Národní konvent o Evropské unii představuje diskuzní platformu, která je stálým místem pro debatu o evropských otázkách v ČR.

Projekt, koordinovaný na půdě Úřadu vlády České republiky, propojuje zástupce vlády, obou komor Parlamentu ČR a Evropského parlamentu, odbornou veřejnost, neziskový sektor a sociální partnery a další zainteresované aktéry.

Více o Národním konventu najdete na internetových stránkách www.narodnikonvent.cz Twitteru [@KonventEU](https://twitter.com/KonventEU) a instagramovém profilu [@narodnikonvent](https://www.instagram.com/narodnikonvent).